

Pipsa Lonka: Tuntemattoman eläimen jäljet

VASKIVUOREN LUKION NÄYTELMÄ
20.4.-2.5.2018

OPETTAJAN TYÖPAJAMATERIAALI

Mitä meistä jää jäljelle? Millaista on kohdata kuoleman outous ja toisaalta jokapäiväisyys?

Susanna Metsälä

Tämä näytelmään liittyvä toiminnallinen työpaja on suunniteltu yläkoulu- ja lukioikäisille ryhmille. Työpaja voi olla kestoltaan yhden tai kahden oppitunnin mittainen riippuen, minkä verran työpajaan on käytettävissä aikaa, tai harjoitteista voi poimia sopivia. Nämä harjoitteet on tarkoitettu toteutettavaksi ennen näytelmän katsomista. Tehtävät voidaan toteuttaa ilman aikaisempaa kokemusta teatteri- tai draamatyöskentelystä.

Työpajassa perehdytään näytelmän teemoihin ja esityskieleen etukäteen. Uskon, että nuoren katsojakokemus voi syventyä näiden tehtävien avulla.

Tilan olisi hyvä olla sellainen, jossa mahtuu liikkumaan. Luokkahuone soveltuu hyvin sen jälkeen kun - alkujumppana- siirretään työpöydät ja tuolit pinoon ja sivuun. Lisäksi työpajan vetäjä tarvitsee musiikintoistolaitteen.

Mukavaa työpajaa ja tervetuloa katsomaan näytelmää!

1. Virittäytyminen ja lämmittely

Pyydä ryhmää kävelemään vapaasti itsekseen tilassa. Kun opettaja kutsuu numeron, oppilaat muodostavat ryhmän, jossa on sanotun numeron verran ihmisiä kutsuhetkellä lähinnä olevista ihmisistä mahdollisimman nopeasti: 2, 7, 4, 15... Kun tämä sujuu, opettaja lisää ohjeistukseen teeman, josta ryhmät muodostavat spontaanisti, liikaa ajattelematta ja nopeassa tempossa, valokuvan tai patsaan. Näitä ei ole tarkoitus pohtia, suunnitella tai arvioida. Tarkoitus on, että oppilaat havainnoivat ja liittyvät mukaan kuvaan. Aina ei tarvitse "tajuta", mitä kuvasta tuli. Ryhmät toimivat yhtäaikaisesti ja toisten tekemiä patsaita ei katsota. Esimerkkisanoja: Perhe, kissa, fossiili, hautajaiset, vanhukset, ystävät, hiiri, suru, ikkuna, sairaala, mäntymetsä, ajan kuluminen, yksinäisyys, arki, kuolema, riita, lumisade, kikatustaksi, ilo, myrskyn silmässä, siskonpeti, lokki, lokin raato,

Tavoite: harjoitteen tavoitteena on saada oppilaat heittäytymään ja virittäytymään tilanteeseen. On hyvä teettää harjoitus nopealla tempolla, ensimmäinen mieleen tuleva liike/idea on riittävä eikä harjoitusta tule järkeistää liikaa. Pyri luomaan vapautunut ja rentoutunut tunnelma. Näytelmä kertoo hetkistä nuoren tytön elämässä, kun tämä kohtaa kuoleman ensimmäistä kertaa: etäisen sukulaisen poismenon. Häntä ympäröi oma perhe ja ystävät auttavat, mutta jotkut oivallukset hänen on tehtävä yksin.

2. Virittäytyminen ja lämmittely

Laita taustalle soimaan ambient-musiikkia (esim. Tiit Kaas: To Carabas). Pyydä oppilaita jälleen kävelemään tilassa. Musiikin edetessä, anna seuraavia ohjeita:

- a) Kävele tilassa. Älä katso muita. On aivan tavallinen iltapäivä. Kävelet koulusta kotiin.
- b) Jatka kävelyä... Ota nyt katsekontakti vastaantuleviin ihmisiin. Onko vastaantulija sinulle tuntematon etkä tervehdi häntä, vai onko hän tuttu, jonka kanssa vaihdat muutaman kuulumisen ennen kuin jatkat matkaa kotia kohti? Onko vastaantulija kenties läheinen ystäväsi, jolle kerrot kaiken?
- c) Jatka kävelyä... Miten tervehdit kaveria, ystävää, tuttavaa, puolittuttua tai tyyppiä, jonka vain tiedät jostain, jos tiedät, että häneltä on juuri kuollut lemmikki?
- d) Jatka kävelyä... Miten tervehdit kaveria, ystävää tai puolittuttua jos *sinulta* on juuri kuollut lemmikki?
- e) Jatka kävelyä... Tulet kotiin... Mitä teet kotona ensimmäiseksi? Minne menet kotona sitten?
... Jää sinne.

Tavoite: Harjoitteen tavoitteena on pitää oppilaat liikkeessä, harjoitella tunteiden ja ajatusten välittämistä kehonkielellä/miimisesti, luoda tunnelmaa musiikin avulla. Harjoite jatkaa näytelmän teemaan virittäytymistä.

3. Mieli-pidejana

Kerro oppilaille, että tilan lattiassa on "näkyvätön" jana, jonka yhdessä päässä on "ehdoton ei" ja toisessa "ehdoton kyllä". Janan keskellä on "en osaa sanoa". Kerro seuraavat väittämät (tai osa väittämistä) ja pyydä oppilaita siirtymään janalla kohtaan, joka vastaa heidän mielipidettään väittämästä. Kysy jokaisen väittämän jälkeen muutamalta oppilaalta perusteluja, miksi he valitsivat juuri sen kohdan janalla.

- a) sairaalat on ihan ok paikkoja
- b) ihmisten ja eläinten kuolemat ovat yhtä kamalia
- c) perhe on tärkeintä mitä ihmisellä on
- d) ystävät on tärkeintä mitä ihmisellä on
- e) hautajaisissa itketään aina
- f) kissalla on yhdeksän elämää
- g) kuolema on osa elämää
- h) teatterissa kaikki kerrotaan puheella
- i) näytelmästä pitää ymmärtää kaikki jotta siitä voi nauttia

Tavoite: Jatketaan näytelmässä esiin tuleviin asioihin perehtymistä. Väittämien kautta oppilaat luovat omakohtaisia mielipiteitä asioista, jotka liittyvät näytelmään ja teatterissa käymiseen.

4. Irrottautuminen näyttämön realismista

Pyydä oppilaat valitsemaan kukin itselleen jokin huonekalu tai esine luokasta. Se voi olla mikä tahansa esine, jonka voi kantaa, kuten pöytä, tuoli, kirja, piirustus, huonekasvi, kynä, harja, kuppi, rätti jne. Pyydä opiskelijoita hetki tutkimaan ja kokeilemaan, miten esinettä "oikeasti" liikutetaan tai käytetään: Pöytää nostetaan, työnnetään tai raahataan, kynällä kirjoitetaan tai se laitetaan suuhun, kun mieltii jotakin, piirustus kiinnitetään seinälle ja sitä katsotaan... Pyydä sen jälkeen oppilaita toimimaan seuraavien ohjeiden mukaan. Kaikki toimivat samanaikaisesti, tai jos tila käy ahtaaksi ja ryhmä tuntuu tekevältä, voit jakaa ryhmän puoliksi siten, että toiset voivat katsoa kun toiset tekevät.

- a) Miten esine liikkuisi tilassa jos se olisi höyhen, joka kieppuu tuulessa
- b) Miten esine liikkuisi tilassa jos se olisi niin painava, että juuri ja juuri saat sitä liikutettua
- c) Miten esine liikkuisi tilassa jos kuin se olisi heliumilla täytetty ilmapallo
- d) Miten esine liikkuisi tilassa jos se olisi formula-auto
- e) Miten esine liikkuisi tilassa jos se olisi koripallo
- f) Miten esine liikkuisi tilassa jos se olisi etana
- g) Miten esine liikkuisi tilassa jos se olisi pulkka
- h) Miten esine liikkuisi tilassa jos se olisi karusellin kyydissä tai keinussa

Liikkumisen ja liikuttamisen tapoja voitte keksiä lisää.

Tavoite: Tutustuttaa oppilaat ajatukseen siitä, että näyttämöllä esineitä ei käytetä "oikein", ja että esineiden liikuttelun kautta voidaan luoda tunnelmia ja vaikutelmia. Esineiden liike voi esimerkiksi kertoa päähenkilön mielentilasta!

Vaskivuoren lukion esityksessä pelkistetty näyttämötila tyhjenee ja organisoidaan kevyesti aina uudestaan eri tilanteisiin. Lavastus ei ole pysyvää ja eri tiloja luodaan myös valon avulla. Pimeydestä erotetaan valolla halutut kuvat ja tapahtumat. Näyttämötoteutuksessa käytetään myös videokuvan suoraprojisointia. Teatteriesityksen kieli ei ole vain puhuttua kieltä, vaan myös esineiden ja näyttelijöiden tanssillista liikettä.

5. Tekstiharjoitus

Jaa oppilaat 2 ja 3 hengen ryhmiin ja jaa jokaiselle ryhmälle yksi neljästä tekstistä. Kopioitavat tekstit ovat liitteenä. Teksteistä kaksi on kahdelle henkilölle ja kaksi on kolmelle henkilölle.

Anna oppilaille hetki aikaa tutustua antamaasi tekstiin. Ohjeista ryhmiä miettimään, mitä kyseisessä keskustelussa tapahtuu, millaisesta tilanteesta voisi olla kyse. Tulkintoja ja kokeiluja on monia - ei vain yhtä "oikeaa". Pyydä oppilaita jakamaan roolit, improvisoimaan ja harjoittelemaan keskenään tilanne, missä käytetään annettuja repliikkejä. Repliikkejä ei tule muuttaa tai lisätä. Ryhmät työskentelevät yhtä aikaa samassa tilassa.

Ohjeista seuraavaksi ryhmiä improvisoimaan sama tilanne niin, että

- vallitseva tunnetila on viha/ lempeys/ epäluulo
- äänen voimakkuus on kuiskaus/ huuto/ huhuilu
- yksi istuu/ muut seisovat
- kaikki ovat lähekkäin/ kaukana toisistaan
- kaksi istuu/ yksi tanssii (tai kävelee tai vaikka juoksee)
- yksi katsoo ja puhuu yleisön suuntaan/ kaksi katsovat toisiaan tai pois yleisöstä

Seuraavaksi ohjeista ryhmiä niin, että annat jokaiselle roolihenkilölle oman ohjeen.

Esimerkiksi: A vihaa/ B on lempeä/ C on epäluuloinen toisia henkilöitä kohtaan. Ohjeista muutamia tällaisia variaatioita.

Kun ryhmät ovat kokeilleet variaatioita, pyydä ryhmiä valitsemaan kokeilemistaan variaatioista yksi ja näyttämään se muille.

Tavoite: Harjoitteen tavoite on antaa omakohtainen kokemus siitä, miten eri tavoin ilmaistut asiat vaikuttavat ja muuttava henkilöiden välisiä suhteita ja jännitteitä. Keskustelussa voi herätellä ajatusta myös siitä, mitä kaikkea näyttämöllä -ja elämässä oikeastikin- tapahtuu keskustelun ja sanojen takana: Sanomme yhtä, tarkoitamme toista ja viestitämme kehoillamme ja eleillämme kolmatta.

6. Näytelmän taustat

Seuraavassa on taustatietoa näytelmästä; Nuori Näyttämö -hankkeesta, näytelmästä, kirjailijasta, ohjaajasta, työryhmästä ja vähän myös nykyteatterista. **Tavoite** on, että oppilaat saavat vähän tietoa näytelmän valmistamisen tekijöistä ja toimintaympäristöstä. Voit hyvin valita tärkeimmät tiedot kerrottavaksi oppilaille.

Nuori Näyttämö -hanke on valtakunnallinen hanke, jossa näytelmäkirjailijat kirjoittavat uudet teokset nuorille esiintyjille. Helsingin Kaupunginteatteri, Suomen Kansallisteatteri, Kotkan ja Kemin kaupunginteatterit, Mikkelin ja Varkauden Teatterit sekä Tampereen Työväen Teatteri valitsivat nuorten teatteriryhmät mukaan maaliskuussa 2017 omilta alueiltaan. Jokainen nuorten teatteriryhmä sai ammattiteatterista kummin, joka tukee esityksen valmistumista.

Nuorten ryhmät valmistavat uusista näytelmistä esitykset, jotka nähdään ammattiteattereiden näyttämöillä keväällä 2018 viidellä paikallisfestivaalilla. Kaikilta paikallisfestivaalilta kutsutaan vähintään yksi esitys päätösfestivaalille, joka järjestetään Tampereen Työväen Teatterissa yhteistyössä Tampereen Teatterikesän kanssa 4.-5.8.2018.

Tuntemattoman eläimen jäljet -näytelmän on kirjoittanut Pipsa Lonka.

Nuori Näyttämö -hankkeen [www-sivuilla](#) näytelmää kuvataan näin:

Näytelmä katsoo elämisen suruun ja nautintoon kuin luupin läpi ja nostaa eteemme kiteytyneitä hetkiä nuoren tytön elämästä, kun tämä kohtaa ensimmäisen kuolemansa: etäisen sukulaisen poismenon. Kuoleman kohtaaminen aiheuttaa mykistymistä, mutta myös arkisen elämän ilon syventymistä. Oma perhe ja omat ystävät auttavat kykyjensä mukaan, kun tyttö käy läpi kuolemiseen liittyviä riittejä. Mutta jotkut oivallukset hänen on tehtävä yksin. Kertomusta halkovat muistikuvat toisten eläinten kuolemista. Kuolevaisuus on yllättävän tuttua ja arkipäiväistä, kun katseen siirtää eläimiin, joiden rinnalla elämme.

Näytelmän roolit on lueteltu käsikirjoituksessa seuraavasti:

Tyttö -nuori	Ystävä 1 -nuori	Saara -vanha
Varjo -iätön	Ystävä 2 -nuori	Sairaanhoitaja -keski-ikäinen
Lapsi -lapsenikäinen	Ystävä 3 -nuori	Taksikuski -keski-ikäinen
Vanhempi -keski-ikäinen	Ystävä 4 -nuori	Sekä muita hiljaisia eläjiä.
Kumppani -keski-ikäinen		

Näytelmäkirjailija

Pipsa Lonka on vuonna 1977 syntynyt näytelmäkirjailija ja dramaturgi, joka valmistui Teatterikorkeakoulusta teatteritaiteen maisteriksi vuonna 2007.

Longan tuotanto on monipuolinen, kattaen näytelmiä sekä aikuisille että nuoremmalle yleisölle. Hänen teoksensa rakentuvat voimakkaiden tunteiden ympärille ja pohtivat usein ihmisen ja taiteen suhdetta niitä ympäröivään maailmaan, erityisesti luontoon.

Ohjaaja

Jonna Wikström on Kasvatustieteen maisteri, teatteri-ilmaisunopettaja ja esitystaiteilija Helsingistä. Jonna on toiminut laajasti teatterikentällä niin Todellisuuden tutkimuskeskuksen kokeellisissa projekteissa kuin perinteisemmissä näytelmissä ohjaajana, käsikirjoittajana sekä esiintyjänä. Jonna on työskennellyt ohjaajana Q-teatterin nuortenryhmässä ja Ryhmäteatterin nuortenryhmässä, useissa kouluissa ja yhteiskunnallisissa hankkeissa niin kotimaassa kuin ulkomailla. Hän käyttää luontevasti eri taiteenlajeja ja dokumentaarista materiaalia ohjaamissaan esityksissä.

Työryhmä

Vaskivuoren lukion teatterin opiskelu on kaikille opiskelijoille avointa opetusta. Vaskivuoren lukiossa ei siis ole erillistä teatterilinjaa, johon olisi erillishaku ja pääsykokeet. Lukiossa tarjotaan kolme teatterin peruskurssia, teatteridiplomi, mahdollisuus osallistua musikaali- ja näytelmäprojektiin, kansainväliseen teatteriprojektiin ja lukuisiin pienempiin teatteriprojekteihin. Tuntemattoman eläimen jäljet on Vaskivuoren lukion viides vuotuinen näytelmäprojekti. Esiintyjät ovat lukion 2. ja 3. vuosikurssin opiskelijoita, jotka valitsivat näytelmäprojektin valinnaisiksi kurseikseen. Tuotantoihin kiinnitetään aina teatterialan ammattilaiset työskentelemään opiskelijoiden kanssa.

Ensimmäinen näytelmä, Mnemosyne (2013), valmistui Helsingin kaupunginteatterin järjestämän yhteisöllisen käsikirjoittamisen projektin tuloksena. Toinen näytelmä, Anna Krogreruksen kirjoittama Kaarna (2015), oli osa valtakunnallista Nuori näyttämö -hanketta. Opiskelijat pääsivät esiintymään Helsingin kaupunginteatterin Studio Pasilaan ja he saivat huippuarvostelut Nuoren näyttämön ammattiraadilta. Kolmas näytelmä, Daniel Jamiesonin kirjoittama Viimeinen käyttöpäivä (2016) osallistui Loiste-, Teatris- ja Murros -festivaaleille, ja sai huikeaa palautetta. Esitys kutsuttiin vierailulle ATO-teatteriin Moskovaan toukokuussa 2017 ja siitä järjestettiin lisänäytöksiä Suomessa ennen matkaa. Neljäs näytelmä oli mitä tunnetuin teos: Anna-Leena Härkösen Häräntappoose Antti Laukkarisen uutena näyttämösovituksena. Se valittiin Ramppikuume -teatterifestivaalin ohjelmistoon, jossa se voitti pääpalkinnon keväällä 2017.

Nykyteatteri - kiistanalainen termi

Nykyteatteri on kiistelty termi, johon ei ole yksiselitteistä vastausta. Nykyteatteri eilen oli erilaista vielä vaikkapa kolme vuotta sitten kuin se on tänään. Nykyteatteri ikään kuin hylkää oman määritelmänsä joka kerta. Joitakin tunnuspiirteitä nykyteatterille on kuitenkin yritetty antaa. Selkeimmin nykyteatteria voi luonnehtia siten, että se on jotakin muuta kuin draamallista, tekstin ylivertaisuuteen perustuvaa teatteria.

Draaman keskeisiä pyrkimyksiä on pyrkimys eheyteen, hahmojen ja tarinan eheään kuvaukseen. Draama rakentuu henkilöiden välisistä suhteista ja toiminnasta. Perinteisellä draamalla on selkeä alku, keskikohta ja loppu. Meille tutuinta teatteria on television ja elokuvien todellisuutta jäljittelevä, realistinen ilmaisu.

Nykyteatteri ei välttämättä pyri eheyteen. Näyttelijät eivät ole näyttämöllä vain rooleissaan ja vain toisilleen, vaan voivat olla ja puhua omana itsenään. Tarinaa ei välttämättä ole, vaan esitys koostuu vaikkapa itsenäisistä episodeista ja katkelmista.

Puhuttu kieli voi olla yhtä hyvin kommunikaation este kuin mahdollistaja. Nykyteatterissa teatterin *kieli* on monimuotoistunut. Puhutun tekstin rinnalla on muitakin kieliä, jotka luovat merkityksiä. Nykyteatteri liikkuukin sulavasti eri taiteenlajien ja esityslajien välillä ja käyttää niiden keinoja. Tässä teoksessa on käytetty esimerkiksi omaelämäkerrallisuutta, tanssillisuutta ja suoraprojisointia.

Nykyteatterissa esityspaikka ei välttämättä ole näyttämö, vaan se voi olla mikä vaan: parkkihalli, koti, koulun käytävä jne. Tilaa ei tarvitse muokata esitystä varten. Jotkut esitykset voi toteuttaa vain siinä tilassa eikä niitä voi siirtää toisiin tiloihin. Esitystila ei pyri luomaan illuusiota tai jäljittele todellisuutta, vaan on se mikä on ja sinne voidaan luoda kevyesti vaikutelmia tai tunnelmia.

Nykyteatteri on ennenkaikkea kokeilevaa. Kokeellisella teatterin tekemisellä pyritään avaamaan käsityksiä ja tuulettamaan perinteisiä ilmaisutapoja.

(Lähde: <http://disco.teak.fi/valo/11-nykyteatterin-monimuotoisuus/>. Luettu 14.3.2018)

7. Työpajan lopetus

Tehdään piiri. Pyydä oppilaita miettimään työpajasta yksi asia ja yksi tunne tai tunnelma, joka jäi mieleen. Ohjeista heitä liittämään sanat sanapariksi. Sanaparit sanotaan piirissä vuorotellen ääneen.

Tavoite: Lopetuspiirissä jokainen miettii omia kokemuksiaan työskentelystä ja teemasta. Oppilailla voi olla erilaisia tai samanlaisia kokemuksia työpajasta. Tärkeää on, että jokainen tulee kuulluksi ja erilaiset kokemukset tulee jaetuksi.

Liitteet

- 1) Tekstit tekstiharjoitukseen
- 2) Katsojan kultaiset säännöt

KOLMELLE HENKILÖLLE

LAPSI

Saaks mennä ulos?

VANHEMPI

Mee vaan.

TYTTÖ

Mäki tuun.

KOLMELLE HENKILÖLLE

LAPSI

Tuutsä mukaan? Sä voit olla punanen, keltanen tai vihree.

TYTTÖ

Eiku toi, siis toi Saara-täti on joutunu sairaalaan.

VANHEMPI

Mitä?

KAHDALLE HENKILÖLLE

VANHEMPI

Niin mut siis... siis pyyskö se sua menemään yksin?

TYTTÖ

Joo. Tai siis onhan se Saara siinä, et sitä tapaamaan.

VANHEMPI

Mut siis sairaalaan, yksin?

KAHDALLE HENKILÖLLE

TYTTÖ

En mä kaipaa lohdutusta.

VANHEMMAN KUMPPANI

Yritänpö mä lohduttaa sua?

TYTTÖ

Mitä sä sitte koitat?

Katsojan kultaiset säännöt

Teatterikäyntiin liittyy joitain tapoja ja käytänteitä, jotka voi olla hyvä käydä läpi ennen teatterivierailua jos katsojat ovat tottumattomia teatterinkävijöitä. Tämä teatterietiketti on tehty Kansallisteatterin etiketin pohjalta.

MITÄ TEATTERISSA SAA EHDOTTOMASTI TEHDÄ?

Ennen kuin tulet teatteriin

Tarkista, että sinulla on lippu. Tarkista teoksen alku- ja päättymisaika.

Ole huomaavainen kanssakatsojille, tule ilman vahvoja tuoksuja.

Lähde ajoissa matkaan kohti teatteria.

Ennen näytöksen alkua

Tule ajoissa paikalle, koska myöhästyneet eivät pääse sisään näytöksen alettua.

Jätä takit ja hatut naulakkoon esityksen ajaksi.

Jätä rapisevat makeiset reppuun ja jätä reppu ja eväät naulakkoon.

Ennen esitystä ja esityksen jälkeen voi käydä naisten- /miestihuoneessa.

Kun ovet avautuvat katsomoon

Löydä oma istumapaikkasi.

Sulje kännykkä, kaikki soittimet ja pelit.

Juttele vierustoverin kanssa.

Tutustu käsiohjelmaan.

Kun esitys on alkanut

Nauti ainutkertaisen elävän esityksen taiasta!

Valokuvaaminen ja esitysten nauhoittaminen ei ole sallittua.

Naura, jos esitys naurattaa ja itke, jos itkettää.

Juttele vierustoverille vasta esityksen jälkeen.

Kun näyttelijät tulevat kumartamaan esityksen lopussa, taputa tai huuda vaikka ”bravoo” jos pidit esityksestä. Saa nousta taputtamaan seisoaltaan.

Kun esitys on päättynyt

Jos haluat, voit lähettää kiitokset näyttelijöille, vaikkapa kukkia.

Siirry katsomosta lämpiöön.

Voit jäädä juttelemaan seurueesi kanssa.

Hae naulakosta omaisuutesi.

Hyvää kotimatkaa!

Esityksen jälkeen

Keskustele muiden kanssa teatterikokemuksestasi.

Jos pidit esityksestä, suosittele sitä muillekin!